

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
TÖRTÉNELELEMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Abdallah Abdel-Ati Abdel-Salam Mohamed

**Az egyiptomi-magyar kapcsolatok a két
világháború közötti időszakban**

(Doktori értekezés tézisei)

Témavezetők:

dr. Zimonyi István egyetemi tanár

dr. Sáringer János tudományos munkatárs

Szeged
2014

Bevezetés

Dolgozatomban arra vállalkozom, hogy Egyiptom és Magyarország két világháború közötti kapcsolatrendszerének forrásait összegyűjtsem. A dolgozatom célkitűzése, hogy Egyiptom és Magyarország közötti kapcsolatokat az adott időszakban politikai, diplomáciai, gazdasági, kereskedelmi, sport és kulturális területeken bemutassam, és ezek mentén a két állam viszonyrendszerének összefüggéseit feltárjam.

A levéltári források közül az Egyiptomi Országos Levéltárban fellelhető miniszterelnökségei és külügyminisztériumi iratait, illetve az Abdín-palota Archívumát (a királyi archívum), valamint a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található Egyiptomra vonatkozó külügyminisztériumi dokumentumait vizsgáltam meg. A korabeli egyiptomi lapok közül a következőket néztem át: az al-Ahrám arab nyelvű napilapot, az al-Muszavvir és a Rúzá al-Júszuf két heti magazint, az al-Vakái al-Maszrija hivatalos közlönyt, az Egyptian Gazette és az Egyptian Mail két angol nyelvű, illetve a La Bourse Egyptienne francia nyelvű napilapot. A korabeli magyar lapok közül a Budapesti Hírlapot, és a Nemzeti Újságot (1924, 1932.) néztem át.

A dolgozat felépítése

Az első fejezetben Egyiptom két világháború közötti politikai, gazdasági és társadalmi tendenciáit, a kormányzati és ezzel szoros összefüggésben az

államigazgatási rendszert, különösen a külügyi igazgatás strukturáját vizsgálom meg. Úgy vélem, hogy ennek leírása Magyarországon érdeklődésre tarthat számot, illetve hozzájárul a két állam kapcsolati rendszerének mélyebb megismeréséhez. Alapvetően az Egyiptomban fellelhető arab, angol és francia nyelvű forrásokra, az arab és angolszász történetírás eredményeire támaszkodtam.

A második fejezetben az egyiptomi–magyar kapcsolatot mutatom be a politikai, a diplomáciai, a gazdasági, a kereskedelmi, a kulturális és a sport témakörök mentén, az Egyiptomban fellelhető levéltári források és a korabeli arab nyelvű napilapok magyar vonatkozású cikkei alapján. Ezeket összevettem a témára vonatkozó magyar levéltári iratokkal, a korabeli magyar sajtó egyiptomi vonatkozású cikkeivel, illetve a hazai és a külföldi szakirodalom megállapításaival. A két állam között, a húszas évek második felében kézzelfogható közeledés figyelhető meg, amely 1928-ban a diplomáciai kapcsolatok felvételében is megmutatkozott, azonban a két ország egymáshoz való viszonya diplomáciai szempontból nem nevezhető túl szorosnak. Egyiptomban a magyar érdekeket Svájcból, majd Budapestről, aztán Athénből védte a magyar rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, és a magyar követség felállítására 1939-ben került sor Kairóban. A magyar kormányzóhoz akkreditált egyiptomi diplomaták pedig Bécsből, és majd 1943-tól Svájcból látták el feladatukat. Ennek ellenére több csomópontot lehet megállapítani a két ország kapcsolatrendszerében.

A harmadik fejezetben bemutatom milyen volt a Magyarország-kép a korabeli egyiptomi sajtóban:

Hogyan láttatták a szerkesztők és szerzők az olvasóközönség számára a király nélküli Magyar Királyságot a korszakban.

Következtetések

Egyiptom és Magyarország két világháború közti története számos hasonló vonást mutatott fel. Az első világháborút követően Egyiptomban is kitört a forradalom, azonban Egyiptom területi integritása sosem került veszélybe, ugyanakkor az egyiptomiak a brit protektorátus fenntartása, azaz a gyarmati állapotban való tartásuk ellen lázadtak fel. Végül az 1922. február 28. egyoldalú brit deklaráció eltörölte a protektorátust és a brit kormány négy ügyben tartotta meg a befolyását, így a fő közlekedési útvonalak biztosítása, Egyiptom védelme külföldi támadás esetén, a külföldi érdekek és kisebbségek védelme, Szudán brit megszállás fenntartása tekintetében. Az 1930-as évek olasz terjeszkedése Egyiptom nyugati határain hozzájárult ahhoz, hogy 1936. augusztus 26-án Nagy-Britannia és Egyiptom között aláírtak egy új egyezményt, amely értelmében a brit korona elismerte Egyiptom függetlenségét és szuverenitását. A britek biztosították Egyiptom katonai védelmét, így katonai támaszpontokat tarthatnak fenn és a fő közlekedési útvonalakat ellenőrzésük alatt tarthatták. London támogatta Egyiptom felvételét a Nemzetek Szövetségébe és a külföldiek különleges helyzetének eltörlését. Az 1937-es Montreux-i Konvenció eltörölte a külföldi polgárok különleges státuszát. Az 1936-tól Egyiptom önálló külpolitikát alakított ki, ezzel

párhuzamosan nagyköveti szintű diplomáciai külképviseleteket hozott létre.

A két világháború közötti korszakot liberális parlamenti demokráciának lehet tekinteni, azonban a politikai életet három erőcsoport dominálta: a britek, a királyi palota és az egyetlen komoly tömegtámogatással rendelkező párt a Vafd, amely minden szabad választáson többséget szerzett. A Palota és a britek saját érdekeik érvényesítése szempontjából igyekeztek korlátozni a parlament működését, ugyanakkor a Vafd komoly ellenzéki párt vagy pártok hiányában nem volt versenyhelyzetben. Így a liberális demokrácia hagyományai nem tudtak igazán megerősödni, amit külön akadályozott még, hogy nem volt stabil, hosszú időn keresztül működni képes kormányzat, kivéve Iszmáil Szedki pasa kormányzati időszakát 1930–1933 között.

A gazdasági életben az iparosodás terén jelentős előrehaladás történt, de a politikai életben a földbirtokosoknak volt meghatározó szerepe, ugyanakkor a nagyobb ipari cégek külföldiek voltak. Az egyiptomi társadalmat feszítő kérdések háttérbe szorultak a nemzeti függetlenség mögött, így komoly társadalmi reformok szöbe sem kerülhettek, jóllehet a túlnépesedés, a városi szegénység, a parasztság sanyarú helyzete mind megoldásra várt.

Az egyiptomi-magyarkapcsolatokat döntően befolyásolták a világpolitikai helyzet alakulása és a két ország érdekei. A trianoni magyar békeszerződés 86. és 93. cikke közötti rendelkezések Magyarországnak, mint az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamának a jogait szüntette meg egyrészt a Szezei-csatornára és az

egyiptomi áruk importjára vonatkozóan, ugyanakkor elismerte Nagy-Britannia befolyását Egyiptomra. A britek 1922-es deklarációja után 1923-ban született döntés arról Budapesten, hogy Magyarország tiszteletbeli főkonzulátus alapít Egyiptomban és a brit-egyiptomi 1936-os szerződés után három évvel nyitotta meg kapuit Kairóban a magyar követség, Semsey Andor magyar ügyvivő vezetésével. A kapcsolatok története szempontjából meghatározó a magas szintű politikai látogatások. Ebben a vonatkozásban Ifj. Horthy Miklós, a kormányzó fia 1932, 1934, 1938 és 1939 során több hetet, néha több hónapot töltött Egyiptomban, ahol elsősorban a kétoldalú gazdasági kapcsolatok fejlesztésének lehetőségeiről tárgyalt és kezdeményezett több közös vállalkozást is. Egyiptomi részről a legfontosabb Iszmáíl Szedki pasa, egyiptomi miniszterelnök 1932-es magyarországi látogatása volt, aki a magyar vonatok, mezőgazdaság és a királyi gárda lóállománya iránt mutatott különös érdeklődést. Emellett említésre méltó az egyiptomi királynő, Názli és négy lánya több hetes látogatása 1938 nyarán, amelynek elsősorban protokoll szempontjából volt nagy jelentősége.

Az egyiptomi–magyar viszony lényeges eleme a két ország közötti kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok. 1924–1939 között az egyiptomi gyapot, a magyar mozdonyok, és vonatszerelvények játszottak meghatározó szerepet a kétoldalú kereskedelemben. Egyiptom és Magyarország között 1927. február 16-án kötött kereskedelmi megállapodással – jegyzékváltás útján – a két ország közötti gazdasági kapcsolatok nagyobb lendületet kaptak. A magyar nagyvállalatok

közül a GANZ volt aktív Egyiptomban (1928-ban kairói képviselőket nyitott), ahol vízszivattyúkat, mozdonyokat és szerelvényeket értékesített. A kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének elősegítésére alapították 1933-ban a Magyar-Egyiptomi Kereskedelmi Céget illetve a kétoldalú idegenforgalmi kapcsolatok fejlesztésére 1935-ben a HUNEGYPT nevű utazási irodát.

A két világháború közötti időszakban egyiptomi-magyar kulturális és tudományos kapcsolatok az előző majd a 20. század utolsó harmadához képest nem volt intenzív. Ennek ellenére néhány tudományos célú látogatásról beszámolt a korabeli sajtó. Emellett 1932. április 1-től 1937. április 30-ig rendszeresen megjelent a magyar rádió műsora a francia és angol nyelvű napilapokban. Almásy László különleges helyet foglal el a magyar egyiptomi kapcsolatok történetében. Ő az, aki az Egyiptomtól nyugatra eső sivatag feltérképezésében úttörő szerepet vállalt, majd Rommel seregében a sivatag szakértőjeként részt vesz az angolok elleni küzdelemben, végül az egyiptomi légiközlekedés egyik alapítója. Ugyancsak említésre méltó, hogy az egyiptomi Mezőgazdasági Múzeumot Kairóban két magyar igazgató gondos munkájával hozták létre Paikert Alajos után Nagy Iván Edgár került az igazgatói posztra és ő volt igazgató 1933 és 1936 között. Mindkét magyar igazgató képe mai napig ott lóg a kairói Mezőgazdasági Múzeum igazgatói szobájában.

A sport vonatkozásában a futball kiemelkedő szerepet játszott. Magyar klubcsapatok turnéztak rendszeresen Egyiptomban, : Ferencváros (1928), MTK. (1929), és Újpest (1939).

A két világháború között az egyiptomi arab, angol és francia nyelvű lapokban megjelent magyar vonatkozású cikkek és híradások arról tanúskodnak, hogy a Nílus-völgyi országban az olvasóközönség bizonyos időszakokban Magyarországról igen részletesen tájékozottak voltak.

Közvetlenül az első világháború vége után az egyiptomi szerkesztők és szerzők élénk figyelemmel kísérték a magyarországi eseményeket és szinte naprakészen mutatták be 1918 és 1920 között a kormányváltásokat. Károlyi Gyula kormánya mellett kiemelték a tanácskormány barbárságát, azaz baloldali hatalomátvételt negatív kontextusban mutatták be. Ez talán összefüggést mutat azzal is, hogy az egyiptomi sajtó egy része brit befolyás alatt állt, illetve az egyiptomi szerzők-szerkesztők nem szimpatizáltak a baloldali hatalomátvétellel Magyarországon. Feltűnő, hogy a magyar és a külföldi kommunistákat egyértelműen elítélték.

Külön figyelmet érdemel, hogy az egyiptomi olvasóközönség szinte napra kész információkat kapott Franchet D'Esperey francia tábornok katonai lépéseiről, a cseh és a délszláv hadsereg Magyarország elleni katonai támadásáról, illetve arról is, hogy a román hadsereg elfoglalta Budapestet, ahol – a híradások szerint – megölték a lakókat és kirabolták a segélyszállítmányokat. Úgy tűnik, hogy egyiptomi sajtó szimpatizált Magyarországgal és annak lakóival és az ellenük irányuló támadást negatív kontextusban láttatták.

Horthy Miklós kormányzó személyiségét, a monarchia visszaállítását Magyarországon egyértelműen pozitívan látták az egyiptomi szerzők. A békeszerződés

aláírásának körülményeit pedig szükségszerűnek ítélték. Valószínű, hogy ebben közrejátszott az a tény is, hogy ekkor Nagy-Britannia befolyást gyakorolt Egyiptomra és a Szezi-csatornára, illetve az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása következtében már nem volt tényező a térségben. Ezt mutatják a trianoni békeszerződés Egyiptomra vonatkozó cikkelyei is. 1929-ben Fuád király igazságtalannak tartotta a trianoni békeszerződést, és ez világosan látható Parcher Félix egyiptomi magyar követ 1929. februári jelentésében.

Az egyiptomi sajtó által kialakított Magyarország-kép másik csomópontja IV. Károly visszatérési kísérletei köré csoportosul, amelynek kapcsán a szerzők pozitívan tüntetik fel eseményeket. Ez valószínű összefüggést mutat azzal is, hogy az egyiptomi olvasó közvélemény a monarchia elkötelezett híve volt.

Az 1930-as években Gömbös Gyula Róma és Berlin felé közeledését emelték ki. Az Eckhardt Tibor és Gömbös Gyula közötti párbaj híre pedig az egyiptomi bulvársajtó számára is megfelelő muníciót adott ahhoz, hogy egy európai országban lovagiasan oldják meg a vitás ügyeket még kormány szinten is. A párbajról szóló híradás az archaikus egyiptomi társadalomban ismét pozitív színben tüntette fel a magyar vezetőket, hiszen azt sugallta, hogy Magyarországon is érvényesült a tálío-elv, a szemet szemért ősi törvény.

1936-ban Gömbös Gyula miniszterelnök és Kánya Kálmán külügyminiszter olaszországi látogatása, illetve az olasz–magyar–osztrák szerződés London számára is fontos volt. A szerződésnek Németország ellenes éle volt, mert elutasította az Anschlusst, illetve a

három állam közötti vámunió létrehozását alapozta meg, ami Berlin közép-európai behatolást akadályozta meg.

Mindezek alapján nem túlzást azt feltételeznünk, hogy az 1920-tól konszolidálódó Magyarország az egyiptomi sajtóban pozitívan jelenik meg, a magyar vezetők és emberek Egyiptomban kedvező fogadtatásban részesülhettek, hiszen a politika irányítói lovagias, igazukért párbajra is kiállóként, a lakosok pedig a monarchiát támogató, az idegen befolyást és az igazságtalanságot elutasítóként lettek bemutatva Nílusmenti országban.

A témában megjelent tanulmányok

Supplementary to the History of Egyptian-Hungarian Relations: *Chronica* 9–10 Szeged (2009–2010), 168–176.

The Egyptian-Hungarian Diplomatic Relations between World War I and II.: *Mediterrán Tanulmányok – Études sur la region Méditerranéenne* Szeged 2011, 51–59.

Az egyiptomi-magyar diplomáciai kapcsolatok a két Világháború közötti időszakban: *Mediterrán Világ* Veszprém 2011, 5–14.

العلاقات الدبلوماسية المصرية – المجرية إبان فترة ما بين الحرب العالمية الأولى والثانية (Egyiptomi-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között): *Magallat Kullijet al-Adab* 19 Beni Szuef 2011, 329–349.

العلاقات الرياضية المصرية – المجرية إبان فترة ما بين الحرب العالمية الأولى والثانية (Egyiptomi-magyar sport kapcsolatok a két világháború között): *Magallat Kullijet al-Adab* 22 Beni Szuef 2012, 431–457.

Az egyiptomi-magyar sportkapcsolatok a két Világháború közötti időszakban: *Acta Historica* 134 (2012), 137–142.

A magyar futball és Egyiptom: *Belvedere* XXV, I. – MMXIII. Tavasz. Szeged 2013, 75–78.